

Indikatīvā plānošana tirgus ekonomikā: Japānas pieredze

Dainis Zelmenis

*Rīgas Stradiņa universitāte, Reģionālās ekonomikas un
biznesa katedra, Latvija*

Ievads. Tirgus ekonomikas apstākļos ir iespējama sekmīga ekonomiskās attīstības plānošana, un to apstiprina ne tikai pēckara Francijas attīstība, bet arī vairāku Āzijas valstu (Japānas, Dienvidkorejas u. c.) līdzīga pieredze. Piemēram, Japāna no 1956. līdz 2000. gadam ir sekmīgi īstenojusi 13 vidējā termiņa piecgadu plānus.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis: pamatojoties uz Japānas pēckara ekonomiskās attīstības pieredzi, pierādīt, ka arī brīvā tirgus ekonomikas apstākļos ekonomiskās attīstības plānošana ir ne tikai iespējama, bet arī vēlama.

Rezultāti. Pēc Otrā pasaules kara Japānas kā karā sakautās valsts ekonomika atradās ļoti dziļā depresijā. Situāciju sarežģīja tas, ka līdz pat 1952. gadam Japāna atradās ASV okupācijā. Japānas valdošā elite, apzinādamās straujas ekonomiskās attīstības nepieciešamību, nolēma pēckara perioda (no 1955. līdz 1985. gadam) sociāli ekonomisko attīstību jeb tā saucamo pakaļdzīšanās stratēģiju realizēt ar vidēja termiņa piecu gadu plānu palīdzību. Šiem plāniem nebija administratīvi pavēlošs, bet gan indikatīvs jeb norādošs raksturs. Ekonomikā ar valdības (Ārējās tirdzniecības un rūpniecības ministrijas) iniciatīvu un dažādu bonusu un citu stimulu sistēmas palīdzību valstī tika radīta situācija, kurā privātajam sektoram bija izdevīgāk sekot valdības norādījumiem nekā nesekot. Privātā kapitāla turētāji tik tiešām arī sekoja plāna norādēm. No 13 realizētajiem plāniem tikai trīs gadījumos plānu kontrolskaitļi netika sasniegti un valdībai nācās pārstrādāt šo plānu rādītājus, aizstājot tos ar jauniem. Toties pārējos gadījumos plānu rādītāji tika ievērojami pārsniegti. Piemēram, 1961.–1970. gada plānā jau tā bija paredzēts liels (7,2 %) vidējais iekšzemes kopprodukta (IKP) pieauguma temps, taču reāli bija 10,7 %. Pasaulē sākās runas par Japānas “ekonomisko brīnumu”, jo līdz tam neviena cita valsts 25 gadu laikā nebija uzrādījusi tik lielu un ilgstošu IKP attīstības tempu. Jau 1968. gadā Japāna izvirzījās otrajā vietā pasaulē aiz ASV, rēķinot pēc valsts IKP lieluma.

Secinājumi. Japāna ar pēckara ekonomiskās attīstības periodā (1955–1985) sekmīgi realizētajiem piecgadu plāniem ir pārliecinoši pierādījusi, ka brīvā tirgus ekonomika ir ļoti labi savienojama ar vidējā termiņa indikatīvo plānošanu. It sevišķi ieteicama tā ir valstīm, kurām ir nepieciešama paātrināta ekonomiskā attīstība – jārealizē pakaļdzīšanās jeb ekonomiski vairāk attīstīto valstu panākšanas stratēģija.